

บทคัดย่อ

สถานภาพความเป็น “บุคคลสาธารณะ(Public figures)” ถือเป็นสิ่งสมมติที่สังคมกำหนดให้กับบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น เหตุเพราะบุคคลดังกล่าวมีภารกิจหน้าที่ในการดูแลผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะที่เป็นบุคคลสาธารณะในแวดวงการเมืองการปกครองและระบบราชการ แต่อย่างไรก็ตาม ความเข้าใจของผู้คนในสังคมไทยเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “บุคคลสาธารณะ” ยังไม่มีความชัดเจนนัก ประกอบกับไม่มีการกำหนดเส้นแบ่งระหว่างเรื่องที่เป็นส่วนตัวกับเรื่องที่เป็นประโยชน์สาธารณะ ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างการปกป้องชื่อเสียงเกียรติยศของบุคคลสาธารณะกับการคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งนำไปสู่การฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาฐานหมิ่นประมาทในที่สุด

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ต้องการนำเสนอถึงแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาฐานหมิ่นประมาทที่กระทำต่อบุคคลสาธารณะในแวดวงการเมืองการปกครองและระบบราชการ โดยชี้ให้เห็นว่าการแสดงความคิดเห็นในเชิงติชมหรือวิพากษ์วิจารณ์ต่อบุคคลสาธารณะประเภทดังกล่าวจะไม่ใช่ความผิดก็ต่อเมื่อเรื่องที่น่ามากล่าวถึงนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ(Public interests) หรือส่วนได้ส่วนเสียของประชาชนโดยรวม ซึ่งเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของผู้คนในสังคมอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายหมิ่นประมาทของต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับ “บุคคลสาธารณะ” มีความชัดเจนถึงขนาดแยกได้ว่าบุคคลสาธารณะมีกี่ระดับและแต่ละระดับมีขอบเขตที่ประชาชนหรือสื่อมวลชนสามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้เพียงใด โดยนำเรื่องของประโยชน์สาธารณะมาเป็นปัจจัยในการบ่งชี้ถึงความเป็นบุคคลสาธารณะ นอกจากนี้ยังได้ทราบถึงเหตุยกเว้นความผิดฐานหมิ่นประมาทที่กระทำต่อบุคคลสาธารณะด้วย กล่าวคือ ในประเทศสหรัฐอเมริกา หากพิสูจน์ได้ว่าผู้กระทำมิได้มีเจตนาชั่วร้าย(Actual malice) การกระทำนั้นย่อมไม่เป็นความผิด ในขณะที่ประเทศในแถบยุโรปอย่างประเทศอังกฤษ ก็ยึดหลักในเรื่องของการพิสูจน์ภาระหน้าที่และผลประโยชน์(Duty-interest test)เป็นสำคัญ ส่วนศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปจะเน้นเรื่องการพิสูจน์ให้เห็นว่าการกระทำดังกล่าวมีความจำเป็นสำหรับสังคมที่มีความเป็นประชาธิปไตย(Test of necessity for a democratic society) สำหรับประเทศออสเตรเลีย ความยุติธรรมในคดีอยู่ที่ว่าฝ่ายใดจะหาเหตุผลมารองรับหรือสนับสนุนการกล่าวอ้างของตนได้น่าเชื่อถือกว่ากัน(Test of reasonableness)

นอกเหนือไปจากการดูหมิ่นและการหมิ่นประมาทที่ได้กล่าวไปแล้ว ยังปรากฏว่าในหลายประเทศ ยกตัวอย่างเช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ไอร์แลนด์ และแอฟริกาใต้ ถึงขนาดมีกรบัญญัติกฎหมายเพื่อควบคุมการแสดงออกโดยวาจาหรือข้อความที่เป็นอาจเป็นเหตุให้

เกิดความเกลียดชังระหว่างผู้คนในสังคม(Laws against hate speech) เนื่องจากเห็นว่า การแสดงความคิดเห็นในบางเรื่อง แม้จะเป็นกล่าวถึงบุคคลสาธารณะก็ตาม แต่อาจกลายเป็นชนวนปัญหาที่ลุกลามใหญ่โต ซึ่งผลที่เกิดขึ้นมิใช่แต่เป็นการดูถูก ดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาทระหว่างบุคคลเท่านั้น แต่ยังอาจทำให้ประชาชนภายในประเทศแตกความสามัคคีหรือมีความรู้สึกที่ขัดแย้งแปลกแยกได้ เหตุเพราะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันหรืออาจก่อให้เกิดอคติต่อกันในเรื่องที่มีการกล่าวถึง อาทิ เรื่องการต่อต้านทางด้านเชื้อชาติหรือชาติพันธุ์ ความแตกต่างในเรื่องเพศสภาพ การนับถือศาสนา ความเชื่อส่วนบุคคล ความพิการทางร่างกาย รสนิยมทางเพศ การแบ่งชนชั้นทางสังคม หรือรูปลักษณะที่ปรากฏภายนอกต่างๆของบุคคลได้แก่ รูปร่างหน้าตา สีผิว สีผม ส่วนสูง น้ำหนัก ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งประเด็นที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่สมควรนำมากล่าวถึงเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะแล้ว ยังอาจทำให้สังคมเกิดความวุ่นวายไม่จบสิ้น ทั้งนี้ การกล่าวข้อความที่แสดงความเกลียดชัง(hate speech)ดังกล่าว ถือเป็น การกระทำอันเป็นความผิดอาญาประเภทหนึ่งในหมวดของการกระทำความผิดทางอาญาที่เกิดจากความเกลียดชัง(Hate Crime) นั่นเอง

สำหรับประเทศไทยนั้น ศาลไทยก็มีแนวโน้มที่จะนำแนวคิดเรื่อง “ประโยชน์สาธารณะ” มาเป็นข้อพิจารณาเพื่อชี้ให้เห็นถึงสถานภาพของความเป็น “บุคคลสาธารณะ” เพิ่มมากขึ้น เพราะจากการพิจารณาเหตุผลในคำพิพากษา ถ้อยคำที่บ่งบอกถึงสถานภาพของความเป็นบุคคลสาธารณะ ก็เช่น การระบุถึงตำแหน่งหน้าที่การงานซึ่งมีหน้าที่ดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยตรงหรือเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะอันเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้คนสนใจติดตามพฤติกรรมและยอมที่จะวิพากษ์วิจารณ์ได้ หรือการอ้างว่าเรื่องที่มีการหมิ่นประมาทบุคคลนั้นๆมิใช่เรื่องส่วนตัว หากแต่เป็นเรื่องที่สังคมควรที่จะรับรู้รับทราบ เหตุเพราะเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการให้เหตุผลว่าการที่โจทก์ได้เสนอตัวเข้าเป็นตัวแทนของประชาชนย่อมต้องได้รับความไว้วางใจจากประชาชนเป็นสำคัญ ซึ่งการวิพากษ์วิจารณ์หรือติชมด้วยความเป็นธรรมตามวิสัยของประชาชนก็ถือเป็นวิธีหนึ่งในการแสดงให้เห็นถึงความไว้วางใจนั้น เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อให้มิให้เกิดปัญหาในการตีความข้อกฎหมาย โดยเฉพาะในเรื่องของการแสดงความคิดเห็นโดยสุจริต ติชมด้วยความเป็นธรรม ซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชน ย่อมกระทำ อันเป็นเหตุยกเว้นความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาท ควรที่จะมีการแก้ไขถ้อยคำในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 329(3) ให้ครอบคลุมถึงเรื่องของประโยชน์สาธารณะด้วย เพื่อที่จะก่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้นในประเด็นเกี่ยวกับการติชมหรือวิพากษ์วิจารณ์ที่กระทำต่อบุคคลสาธารณะในแวดวงการเมืองการปกครองและระบบราชการ ซึ่งไม่ถือว่าเป็นความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาท